ויש מהן שחותם בהן בברוך ואין פותח בברוך

והמוב והמטיב פותח בברוך ואין חותם

בברוד מכלל דברכה בפני עצמה היא ואמר

רב נחמן בר יצחק תדע דהמוב והמטיב לאו

דאורייתא שהרי עוקרין אותה בבית האבל

כדתניא ¢מה הם אומרים בבית האבל ברוך

המוב והמטיב ר"ע אומר ברוך דיין האמת

הטוב והמטיב אין דיין אמת לא אלא אימא

אף הטוב והמטיב מר זוטרא איקלע לבי רב

אשי איתרע ביה מלתא פתח ובריך "המוב

והמטיב אל אמת דיין אמת ישופט בצדק

לוקח במשפט ושלים בעולמו לעשות בו

כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו

עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו

ולברכו גודר פרצות בישראל הוא יגדור את

הפרצה הזאת בישראל לחיים בלהיכן הוא

חוזר רב זביד משמיה דאביי אמר חוזר לראש

ורבגן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום

שפסק: א"ל ריש גלותא לרב ששת אע"ג

דרבנן קשישי אתון פרסאי בצרכי סעודה

בקיאי מינייכו בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן

שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה

הימנו שלישי לו למטה הימנו אמר ליה וכי

בעי אשתעויי בהדיה יומתריץ תרוצי ויתיב

ומשתעי בהדיה א"ל שאני פרסאי דמחוי ליה

במחוג מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר

ליה מן הגדול ישב גדול וישמור ידיו עד

שנוטלין כולן א"ל לאלתר מייתו תכא קמיה

מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן

הקמן וגדול יתיב וידיו מזוהמות עד שנומלין

כולו א"ל לא מסלקי תכא מקמיה עד דנמטי

מיא לגביה אמר רב ששת אנא מתניתא

ידענא דתניא ייכיצד סדר הסבה יבזמו שהו

שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למטה

הימנו בזמן שהן שלש ממות גדול מסב

בראש שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה

הימנו ימים הראשונים מתחילין מן הגדול

המים אחרונים בזמן שהם ה' מתחילין מן

הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן

עד שמגיעים אצל ה' וחוזרין ומתחילין מן

הגדול יולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם

ברכה חוזרת מסייע ליה לרב דא"ר חייא בר

אשי אמר רב סכל הנומל ידיו באחרונה

תחלה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הוו

יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי

לרב קום משי ידך חזייה דקא מרתת אמר

ליהי בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך

ת"ר יאין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים

ל) [מס' שמחות סוף פי"ד ע"ש], ב) שס, ג) [תרגוס של

בשלום ובמישור בשלמא ובתריצ' ועי' בערוך ערך

איתא אמר ליה רבי חייאן,

מימח סמר ניה רבי חיימן, 1) [ע"א], ח) [כדאימא לקמן מח:], ע) [ויתר ביאור ממלא בתר פסחים קד: ד"ה חוץ], 1) [ע" רש"א וע" מג"א ס" קפג ס"ק יא דל"ל סעדן,

בז א מיי' פ"ב מהלכות ברכות הלכה ח סמג עשין כז טושייע או״ח סיי קפט סעיף ב ווי״ד סימן שעט סעיף א: בח ב מיי פ״ה שם הלי ב טוש"ע או"ח סי׳ והלב ההפטרה הוא מן הברכה העליונהש

סעיף א וסי'] ר סעיף ב: במ ג מיי' פ"ז מהל' ברכות ב ג מייי פיין מהרי ברכו הלי א סמג שם: ד מייי וסמג שם טוש" לו"ח סימן קסה סעיף ב: לא ה ו מיי׳ שם הל׳ יב קמג שם טוש"ע או"מ סמי קפא סעיף ו: לב ז מיי שם נשו"ע י"ד ס" רמב סעיף יו

בסגסן:

רבינו חננאל

תנו רבנן מהו אומר בבית . האבל אף הטוב והמטיב. ר׳ האבל אף הטוב והמטיב, ר׳ עקיבה אומר דיין אמת וקיימא לן כמר זוטרא דאמר אל אמת דיין אמת נותן בצדק ולוקח במשפט (שופט) [שליט] בעולמו לעשות בו כרצונו והכל לעשות בו כוצונו ההכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו חייבין אנו להודות לו ולברכו. ואף על גב דקימא לן הילכתא כרב ששת . באיסורי וברכות איסורי אינון [הלכתא כרב נחמן] אינון (היכונא כוב מומן) חדא דקאיי טעמיה כיתנאי. ותוב מדקא אבעיא לן להיכן [הוא] חוזר המברך . ברכת הזימון, ואמר רב זביד ברכת הזימון, ואמר רב זביד חוזר לראש, פי׳ חוזר ומתחיל לברך שאכלנו משלו ובטובו חיינו ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם הזן את כול׳. ורבנן אמרי הזן את כודי, ורבגן אמרי למקום שפסק, כלומר אינו אומר נברך אלא ברוך שאכלנו משלו וכרי. ואסיקנה למקום שפסק, שמע מינה דהילכתא כרב נחמז. פירוש במהוג מחוז נחמן, פירוש במהוג מחוז [מ]ורה באצבעותיו, כלומר כל דבריהם ברמז הן. ריש (לקיש) [גלותא] היה נוהג בצרכי הסעודה כדרך הפרסיים ודברים ברורים הם. מנהג פרסיים בזמז למעלה הימנו, ואם הן שלשה מטות. הגדול יושב פרשה מטודן, הגדול יושב [באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה

דקלרה היא רק שתקנו לאחר כך» שלש מלכיות ושלש גמולות ושלש - לה סמוכה לחברתה: הטוב והמטיב וכו'. דלאו סמוכה לחברתה הטבות ונאמן אתה של ברכת

> ולכך הוא נכתב גדול שבימים הרחשונים היו רגילין לעמוד כל הקהל ולומר בקול רם נאמן אתה וכו׳ כשהיה התינוק מגיע שם: להיכן הוא חוזר. פירש רש"י דקאי לאחד דפסיק לשנים וממתין לאחרים עד הזן והיכן חוזר לאחר סעודתו רבנן אמרי למקום שפסק והלכתה למקום שפסק ותימה דח"כ היכי הלכתא למקום שפסק אחרי שאכל אחר כך פשיטא דיחזור אפילו להזן דהא הזן דאורייתא ע"כ לריך לומר דקאי אהא דאמרינן לעיל דהמברך אומר נברך שאכלנו משלו והמסובין עונים ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו להיכן הוא חוזר המברך לאחר שיענו המסובין חוזר לראש שהמברך חחר ואומר נברך שאכלנו משלו ובטובו חיינו ורבנן אמרי למקום שפסק שאומר ברוך שאכלנו משלו וכן הלכתא והר"מ מאייבר"א פירש דקאי אשלשה שאכלו ויצא אחד מהם לשוק קוראים לו ומזמנים עליו ולעיל נמי הכי פירושו עד היכן מקום זימון שלריך להו לאותו אחד דקרו ליה ועני עד נברך ומכאן ואילך ילך לדרכו ואינם לריכים האחרים עוד ללירופו והכא בעי לאותו מן השוק להיכן הוא חוזר למקום שפסק דהיינו למר מהזן ואילך °ולמר מנברך והשתא ניחא דלא קשה מהון שהרי לא י)ספר בינתיים: מר זומרא איקלע לכי רב אשי איתרע ביה מילתא. וכוומיה

> קיימא לן והכי מברכין בא"י אמ"ה האל הטוב והמטיבי אל אמת דיין אמת שופט בלדק ולוקח במשפט ושליט במעשיו ואנחנו עבדיו ועמו ובכל אנחנו חייבין להודות לו ולברכו גודר פרצות בישראל הוא יגדור פרצה זאת מעלינו ומעל האבל שבתוכנו לחיים ולשלום הרחמן הוא ימלוך עלינו לעולם ועד וגו' ופירש בה"ג דאין לומר במשפט דקיימא לן בפ׳ במה בהמה יולאה (דף נה:) דיש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ומיהו בכך אין למחקו: בומן שהן שתי מטות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו. דהיינו כלפי ראשו שמסב על המטה דרך שמאל ולמטה מקרי דרך מרגלותיו דהיינו מימינו ובזה מדקדק רב ששת דאם כן בעי גדול לתרוצי כפשוטיהג כשמדבר עם השני כיון שהשני למעלה הימנו ולקמן במתניתא גרס גדול מסב בראש השני למטה הימנו וזהו כלפי מרגלותיו

והוא מימינו ואז לא מתריך ויתיב כי בעי לאשתעויי בהדי שני: אין מכבדין וכו'. וא"ת הא אמרינן בשבת בפ' במה בהמה (ד' (6:) לוי ורב הונא בר חייא הוו קא אזלי באורחא קדמה חמריה דרב הונא לחמרא דלוי בעי רב הונא לאפוקי מדעתיה דלוי כו' אלמא מכבדים בדרכים וי"ל כשינאו לדרך כאחד מכבדין בדרכים אבל אם כל אחד ילך לדרכו ופגעו זה בזה ואירע להם דרך למקום אחד אין מכבדים:

והמוב והממיב. וא"ת ואמאי פותחת בברוך והלא סמוכה ויש מהן חותם ולא פוחח. כגון ברכה הסמוכה לחברתה שהרי כבר לחברתה היא ויש לומר דנתקנה בפני עצמה (היא) פתח בברכה ראשונה. וברכה אחרונה שבקריאת שמע אמת ויציב אמת בשביל הרוגי ביתרים וא"ת אמאי אינה חותמת בברוך וי"ל משום ואמונה שאע"פ שק"ש מפסיק בינתים אברכות דלפניה סמוכה והויא

היא שאינה מברכת המזון אלא על קבורת הרוגי ביתר תקנוה: שהרי עוקרים חותה בבית החבל. חליבח דר"ע: להיכן הוא חוזר. מי שנלטרף לזימון ואמרן לעיליי אליבא דרב ששת ברכת זימון עד הזן והולרך זה להיות מפסיק אכילתו עד שיגמור המברך ברכת הזן וחזר זה שהפסיק לשנים וגמר סעודתו להיכן הוא חוזר לברך לאחר שינמור סעודתו: חוור לראש. לתחלת הזן שהרי נתחייב בזימון שבתחלה הוקבע בג': למקום שפסק. לברכת הארץ כשאר יחיד: ה"ג אף על גב דרבנן אתון פרסאי בלרכי סעודה בקיחי מינייכו: בומן שהן שתי מטום. רגילין היו לאכול בהסבה על נדו השמאלית מוטה ורגליו לארץ אים אים על מטה אחת: בומן שהן שנים גדול מסב ברחש. כלומר מסב תחלה על מטתו: ושני לו למעלה הימנו. מטת השני ללד מראשותיו של גדול: ובומן שהן שלשה גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו. ללד מרגלותיו: א"ל. רב ששת לריש גלותה: וכי בעי אשתעויי מחריך חרולי ויחיב. ואם רצה הגדול לדבר עם שני לו לריך הוא לזקוף עלמו ממסיבתו לישב זקוף דכל זמן שהוא מוטה אינו יכול לדבר עמו לפי שהשני לו אחורי ראשו של גדול הוא ופני הגדול מסובין ללד אחר וטוב לו שישב שני לו למטה הימנו וישמע דבריו כשהוא מוטה: במחוג. מראים בידיהם ובאלבעותיהם ברמיזה: מים ראשונים מהיכו מתחילין. רב ששת קא"ל לריש גלותא מהיכן מתחילין פרסיים מים רחשונים: לחלתר מייתו תכח קמיה. שלחן שלו מביאין מיד לפניו ואוכל. ולפני כל אחד ואחד היו מביאין שלחן קטן: לא מסלקי פכא. מקמי גדול עד דמשו כולהו ובעוד שהוא אוכל האחרים נוטלין מים אחרונים: שני לו למטה הימנו. שאם הוצרך גדול לספר עמו לא יהא לריך לוקוף: ובומן שהם ג' שני לו למעלה הימנו. ואם בא לספר מספר עם השלישי לו ואם בא לספר עם השני לו טוב הוא שיחקוף ואל ישפיל את השני לו לפני קטן ממנו שיהא הוא למטה וקטן ממנו למעלה הימנו: מסחילין מן הגדול. ולאלתר מעיילי תכא קמיה: ובומן שהם מחה. לחו דוקה דה"ה עשרה ולכל יותר מה' שגנאי הוא שיסלקו

השלחן מלפני הגדול כשיטול ידיו

וימתין שם יושב ובטל עד שיטלו כלם

לפיכך כשהם יותר מחמשה מתחילין מן

הקטן היושב בסוף ואין מסלקין שלחן מלפני הגדול עד שיגיעו המים לחמשה שאללו: וחוזרים ומסחילין מן הגדול. ונוטלין שלחן מלפניו: למקום שמים אחרונים חוזרים. כשמגיעים לחמשה אם נטל הגדול הוא מברך ואם לוה לאחר ליטול קודם לו הוא מברך: הנוטל ידיו באחרונה סחלה. אותו שנוטל בתחלת החמשה אחרונים קורא תחלה באחרונה: אין מכבדין. לומר היה אתה קודם: לא בדרכים. הולכי דרכים לומר לגדול הימנו לך לפני:

גליון הש"ם

תום' ד"ה להיכן וכו'. ולמר מנברך. ז"ל מן נודה לך

מוסף תוספות

א. בתוס׳ רי״ש כתב. א. בתוס" רי"ש כתב. ואע"ג דאר"פ לקמן שיש שם שני מלכויות לבר מדידיה וכו' מ"מ אינו מזכיר אלא שמותיו של מקום האל אבינו מלכנו . וכו'. ב. בתוס' רי"ש כתוב. האל החי הטוב והמטיב במעשיו. ג. בתוס' רי"ש כתב. לגדול לתרוצי נפשיה למיתב כשמדבר

מוסף רש"י

והטוב והמטיב. אע"ג דסמוכה לחברתה, שהרי התחיל נברכת המזון נברוך, משום דברכה באנפי נפשה איתקן משום הרוגי ביתר, וכולה הודאה כברכת הפירות ומלות (פטחים קד:). כל הנוטל ידיו באחרונה. נמים אחרונים, הוא מזומן לברכה. לנרכת המזון (דעיל מג). חזייה, כ' חיים לרב, ות). ווויות. לי לוים תכ, דקא מרתת. שמל רלה ידי מלוכלכות לו שמל הלרכתי בלכילה יותר תדי (שם). בר פחתי. בן גדולים (שבת ג: ובט.) בנו של תלמיד חכם (נדיר נמ). עיין בברכת מזונא קאמר לך. כאן נמן לך רשות לגרך גראמ"ז, שהנוטל ידיו תחלה הוא מברך (לנויל מג.).

>101 רב ניסים גאון

. **שאני** פרסאי דבמחוג מחוו מינא ההוא מינא עמא דאהדרינהו מאריה לאפיה הושע בן חנניה מאי אחוי לך עמא דאהדרינהו מאריה . לאפיה מיניה ומאי אחוית ליה ידו נטויה עלינו אמרו ליה לההוא מינא מאי אחוית ליה עמא דאהדרינהו מאריה לאפיה מיניה ומאי אחוי לך לא ידענא אמרי גברא דלא ידע מאי מחוו ליה במחוג יתיב [בגמ׳ איתא יחוי] קמיה מלכא וקטלוה: